

zplaňující, např. v okolí Brna (SCHUR Verh. Naturforsch. Ver. Brünn 15/2: 74, 1877) a na rumišti u nádraží v Hustopečích (J. VICHÉREK 1965, BRNU).

V ý z n a m : Důležitá okrasná bylina s všestranným použitím. Kultivary se dělí podle doby kvetení na letní, podzimní a zimní. Tzv. letní fiala, *Matthiola incana* (L.) R. BR. var. *annua* hort., kvete od června do podzimu. Podle lodyhy se rozlišují „jednovýhonové“ kultivary (např. cv. Mamuth-Excelsior s lodyhou 60–70 cm vys., nevětvenou) a „rozvětvené“ (např. cv. Sfinx s lodyhou 45–50 cm vys., rozvětvenou). Tzv. podzimní fiala, *Matthiola incana* (L.) R. BR. var. *autumnalis* hort., kvete při raném výsevu v srpnu až v září. Tzv. zimní fiala, *Matthiola incana* (L.) R. BR. var. *hiberna* hort., je dvouletá bylina, kvete od zimy do jara příštího roku (např. cv. Obrovská raná, s lodyhou 70–100 cm vys.).

2. *Matthiola longipetala* (VENT.) DC. — fiala dlouhoplátečná

Matthiola longipetala (VENTENAT) DE CANDOLLE Regni Veg. Syst. Natur. 2: 174, 1821.

Zpravidla jednoleté byliny, většinou běloplstnaté s přitisklými rozvětvenými chlupy a se žláznatými emergencemi. Lodyha 40–60 cm vys., nevětvená nebo od báze větvená s přímými až přímo odstálými, ± prodlouženými větvemi. Listy celistvé (úzce eliptické) až peřenosečné, na vrcholu tupě špičaté; dol. listy krátce řapíkaté, (4–) 7–11 cm dl., chobotnatě vykrajované; stř. a hor. listy znenáhla zúženou bází přisedlé, 4–8 cm dl., oddáleně chobotnatě vykrajované až celokrajné. Hrozen řídký, prodloužený; na bázi květních stoppek medově žlutá mimokvětní nektaria. Kališní lístky 8–12 mm dl.; korunní lístky 15–25 mm dl., s čepelí obkopynatou až úzce obkopynatou, (2–) 3–4 (–7) mm šir., žlutavou, bledě růžovou nebo purpurovou; prašníky 3,5–4,0 mm dl. Plodní stopky přímo až rovnovážně odstálé, 2–3 mm dl.; šešule oblé, (50–) 70–150 mm dl., 1–2 mm šir., v mládí často k vřetenu květenství zahnuté, zralé rovné, mezi semeny slabě zaškrcované, ukončené růžkovitými výrůstky (1–) 2–10 mm dl., na vrcholu špičatými, vzhůru k blizně zahnutými nebo rovnovážně odstálými a nazpět ohnutými, šešule ± běloplstnaté se žláznatými emergencemi. Semen v šešuli 20–35, jsou 1,7–2,1 mm

dl., 0,8–1,0 mm šir., s lemem 0,1–0,3 mm šir., kaštanově hnědá, lem bělavý až šafránově oranžový. V–VII. Tf.

Variabilita: Druh proměnlivý v barvě květů, v rozměrech šešulí a tvaru růžkovitých výrůstků na vrcholu šešule. Kromě dvou v ČR sbíraných poddruhů je rozlišována ještě subsp. *pumilio* (SIBTH. et SM.) P. W. BALL z Egejské oblasti.

Celkové rozšíření: Jižní část Balkánského poloostrova a přilehlé ostrovy, Krym, j. Ukrajina, Turecko, jz. Asie.

- 1a Korunní lístky žlutavé; růžkovité výrůstky na vrcholu šešulí rovnovážně odstálé až nazpět ohnuté (a) subsp. *longipetala*
b Korunní lístky růžové nebo bledě purpurové; růžkovité výrůstky na vrcholu šešulí vzhůru k blizně zahnuté (b) subsp. *bicornis*

(a) subsp. *longipetala* — fiala dlouhoplátečná pravá Tab. 12/3

Syn.: *Cheiranthus longipetalus* VENT. Descr. Pl. Jard. Cels 93, 1800. — *Matthiola oxyceras* DC. Regni Veg. Syst. Natur. 2: 173, 1821.

Korunní lístky s čepelí 2–4 mm šir., žlutavou. Šešule (50–) 70–150 mm dl., růžkovité výrůstky na vrcholu šešulí (1–) 2–10 mm dl., s vrcholem špičatým, rovnovážně odstálé až nazpět ohnuté.

$$2n = ?$$

Původní na j. Ukrajině a v jz. Asii; do ČR vz. zavlékána. Nalezena dosud v Jičíně (J. SOUKUP 1924, PR) a v Praze–Smíchově (M. DEYL 1945, PR).

(b) subsp. *bicornis* (SIBTH. et SM.) P. W. BALL — fiala dlouhoplátečná dvourohá.

Matthiola longipetala subsp. *bicornis* (SIBTHORP et SMITH) P. W. BALL Feddes Repert. 68: 194, 1963. — Syn.: *Cheiranthus bicornis* SIBTH. et SM. Fl. Graec. Prodr. 2: 26, 1813. — *Matthiola bicornis* (SIBTH. et SM.) DC. Regni Veg. Syst. Natur. 2: 177, 1821.

Korunní lístky s čepelí 3–7 mm šir., růžovou nebo bledě purpurovou. Šešule (50–) 70–150 mm dl., růžkovité výrůstky na vrcholu šešulí (1–) 2–10 mm dl., s vrcholem špičatým, vzhůru k blizně zahnuté.

$$2n = 14 \text{ (extra fines)}$$

Původní ve stř. a j. Řecku a v jz. Malé Asii; ve stř. Evropě zřídka pěstována pro silně vonné, v noci se otevírající květy, a vz. zplaňující. V ČR pěstována v Čechách i na Moravě, zplanělá dosud jen na j. Moravě (Hrabětice, F. DVORÁK 1952, BRNU; Brno, M. SMEJKAL 1963, BRNU; Hlohovecký rybník u Břeclavi, Š. HUSÁK 1973, PR).

12. *Chorispora* DC. — *chorispora**)

Chorispora R. BROWN ex DE CANDOLLE Regni Veg. Syst. Natur. 2: 435, 1821, nom. cons.
Lit.: KUBÁT K. (1981): *Chorispora tenella* (PALL.) DC. Severočes. Přír. 12: 114–115.

*) Zpracoval P. Tomšovic

Jednoleté byliny s jednoduchými a žláznatými chlupy. Květy červenofialové, kališní lístky přitisklé, vnitřní vakovitě vyduté; korunní lístky klínovité, dlouze nehetnaté, tyčinky bez přívěsků; pestík šídlovitý, s větším počtem vajíček, blizna dvoulaločná. Plod nepukavý (podobný struku), rozpadávající se příčně na dvousemenné díly a ty opět podélně na jednosemenné. Klíček bokokořenný. — 9–12 druhů, rozšířených hlavně ve v. Evropě a v z. a Střední Asii. — Entomogam.

1. *Chorispora tenella* (PALLAS) DC. — chorispora jemná Tab. 26/5

Chorispora tenella (PALLAS) DE CANDOLLE Regni Veg. Syst. Natur. 2: 435, 1821. — Syn.: *Raphanus tenellus* PALLAS Reise Prov. Russ. Reichs 3: 741, 1776.

Exsikáty: Extra fines: Herb. Fl. Ross., no 704, 2936.

Lodyha 7–25 (–30) cm vys., jednoduchá nebo řídce větvená. Listy podlouhlé až obkopinaté, mělce vykrajovaně zubaté, dol. až peřenoklané. Květy v chudých, po odkvětu se prodlužujících hroznech. Kališní lístky 5–6 mm dl., nafialovělé, korunní lístky 8–12 mm dl., červenofialové. Plody krátce stopkaté, ± válcovité, příčně zaškrcované, 15–30 mm dl., 1,5–2,0 mm šir., obloukovitě prohnuté, se šídlovitým zobánkem 10–15 (–20) mm dlouhým. Semena stlačeně

elipsoidní, ca 1,5 mm dl., křídlatá. (IV–) V. Tf. $2n = 14$ (extra fines)

Občas zavlékána východní cestou jako neofyt se sovětským obilím; vyskytuje se (zřejmě přechodně) na nádražích, překladistích, v okolí skladů a mlýnů, drubežáren apod. Dosud zjištěna v Poohří a dolním Polabí ve fyt. p. 2a. Žatec. Poohří (Lenešice 1967), 4b. Lab. střed. (Michalovice 1965), 4c. Ústěc. kotl. (Litoměřice 1980), 7a. Liboch. tab. (Pátek nad Ohří 1960) a 7b. Podřip. tab. (Mnetěš), dále 36a. Blat. (Škvořetice). Původně rozšířena v jv. Evropě (Bulharsko, Rumunsko), v j. a stř. části evropského SSSR, v z. a stř. Asii až po z. Sibiř, Mongolsko a Himálaj; druhotně ve stř. a z. Evropě (v ČSFR též 3 nálezy na Slovensku) a v Severní Americe.

13. *Euclidium* R. BR. — rukevníček*

Euclidium R. BROWN in AITON Hort. Kew., ed. 2, 4: 74, 1812, nom. cons. — Syn.: *Hierochontis* MED. Pfl.-Gatt. 51, 1792, nom. rejic.

Lit.: SUTORY K. (1982): Rozšíření druhů *Euclidium syriacum* (L.) R. BR. a *Myagrammum perfoliatum* L. v Československu. Čas. Morav. Mus., sci. natur., 67: 119–123.

Jednoleté byliny s jednoduchými i 2–3ramennými chlupy. Hlavní kořen větvený, žlutohnědý, postranní kořeny tenké. Lodyha přímá, od báze rozkladitě větvená, olistěná. Přízemní listy v řídké až nezřetelné růžici, řapíkaté, lodyžní listy ± podlouhlé až obkopinaté, celistvé, krátce řapíkaté až přisedlé; myrosinové buňky v mezofylu. Květenství alespoň v dol. části s listeny, květy téměř přisedlé; kališní lístky šikmo odstálé, vnitřní slabě vakovitě vyduté či nevyduté; korunní lístky úzce kopistovité, na vrcholu zaokrouhlené až ± mělce vykrojené, bílé; tyčinky bez přívěsků; nektaria transversální, vždy párově po stranách tyčinek; vajíčka 2, čnělka úzká, blizna drobná, slabě dvoulaločná. Plodství prodloužené, plody téměř přisedlé. Plod tvrdý, nepukavý, vejcovitý, dvousemenný, s vyvinutou přehrádkou, s výrazným zobánkem. Semena v pouzdrech po jednom, ± elipsoidní, osemení ± hladké, při navlhčení neslizovatí; klíček bokokořenný. — Jeden druh, rozšířený od stř. a jv. Evropy do Střední Asie. — Alogam. Autogam. Anemochor. Hemerochor.

Poznámka: Do rodu *Euclidium* bývá někdy zahrnován i jediný zástupce rodu *Litwinovia* WORONOW. *L. tenuissima* (PALLAS) PAVLOV.

1. *Euclidium syriacum* (L.) R. BR. — rukevníček syrský Tab. 13/2

Euclidium syriacum (LINNAEUS) R. BROWN in AITON Hort. Kew., ed. 2, 4: 74, 1812. — Syn.: *Anastatica syriaca* L. Sp. Pl., ed. 2, 895, 1763. — *Soria syriaca* (L.) DESV. J. Bot. Appl. 3: 168, 1815.

Exsikáty: Extra fines: BORNMÜLLER Iter Pers.-Turc., no 913. — Fl. Exs. Austro-Hung., no 2890. — Herb. Fl. Ross., no 855. — REICHENBACH Fl. Germ. Exs., no 878. — SCHULTZ Herb. Norm., ser. n., no 18. — SINTENIS Iter Orient. 1894, no 5926. — SINTENIS Iter Transcasp.-Pers. 1900–1901, no 127.

Lodyha 10–40 cm vys., s jednoduchými a hojnými 2–3ramennými chlupy. Přízemní listy celistvé, v obrysu obkopinaté, na vrcholu zaokrouhlené až tupě špičaté, laločnatě zubaté (zuby tupé), nebo peřenoklané, na bázi klínovitě zúžené v 1–2 (–3) cm dl. řapík, za zralosti plodů již zaschlé a opadané; lodyžní listy ± podlouhlé až obkopinaté, 4–6 cm dl. a 0,7–1,3 cm šir., celokrajné či oddáleně mělce tupě zubaté, oboustranně chlupaté, na okraji brvitě, přisedlé či klínovitě

*) Zpracovali J. Kirschner a K. Sutorý

Tab. 13: 1 *Barbarea stricta*, 1a — poupě. — 2 *Euclidium syriacum*, 2a — plod.

Tab. 26. 1 *Cardaminopsis petraea*, diploidní cytotyp, 1a – plod, 1b, c, d, e, f – chlupy. – 2 *C. petraea*, tetraploidní cytotyp. – 3 *C. petraea*, populace z Bezdězu. – 4a, b, c, d, e *C. arenosa* subsp. *arenosa*, chlupy. – 5 *Chorispota tenella*.

